

1. Az *átvétel* – a folyamatosság héraikleitoszi sztűxjéből nézve – nem más, mint Kronosz Hermésze. Hiszen az *átvétel* – Hermész – őt, Kronoszt vetíti ki és valószínűsíti meg, őt képezi le és őt absztrahálja, őt konkretizálja és őt generálja, őt: az Időt.

Az *átvétel* önállóságot kap az idő keretében, és létezéssé válik. A *Philosophus* pedig – az, aki funkciókat gyűjt és létezéssel telíti őket – a lét burkából kiugraszítja az *alkotás filozófiáját*: „Kronosz önpusztítása a létezés vergődése a lét szorítójában: míg a lét mindig van, a létezés nem önmagában van, hanem hordozójában, az alkotásban; a lét anyagi nyugodtságában örök, a létezés állandóan elpusztítja magát, hogy az (alkotásban fennmaradhasson.”¹ A *Philosophus* – a *tett* peripatetikusa – nem áll meg az összefüggő, de testetlen láncolatnál –: az önmagából kilötytyintett absztrakció szintjén. Az *átvétel creatio continua* lesz. És mivel cselekvő – ergo értelmes – alanyt kell föl-hajtania az erkölcsi kopást szenvedő funkció számára, mindenek alanyául az állandó teremtő *átvétel* filozófiáját posztulálja, mely filozófiát természetesen ő maga, a *Philosophus* művel, de melynek ennek ellenére nem ő az elindítója és fönntartója, hisz amaz – a filozófia s az ebbe foglaltatott *átvétel*, *tett* és *alkotás* – a *Philosophustól* függetlenül, magamagáért van.

Hermész Kronosz rapszódosza. A fafejszéből *egy pillanatban* lesz aranyfejsze. Ám a fafejsze Kronosz parancsára *nem lesz* aranyfejszévé. Hermész nélkül Kronoszról egyenként lepattogzik a jelen-múlt-jövő csöndes poézise, s az idő az *átvétel* értelmét elveszítve kérlelhetetlen, és ostobaságában sötét *fátummá* válik.

Mindeme Hermésztől való függésen Kronosz az önnön Lakóterületén is belterjesülni képes *causa sui*val, a földarabolt *tettel* segít. „Az élet lényege nem a biológiai ív, nem a nemzedékek egymásutánja, hanem az értékek önálló egymásutánja, amelyben minden kor létrehozza a maga idejét. Az időt kvantumká csomósítja a *tett*,

tetten kívül nincs tudatos idő.”² De vajon nem elégelem meg Hermész a nehéz szerepet? Remélhetőleg: nem. Nem, mivel „más esélyünk nincs, csak az alkotás. Minden, ami önmagunkká tesz. És csak az tesz önmagunkká, amivel hozzájárulunk korunk arcának alakításához.”³ S ezzel a kör lezárult. A kapcsolat junktim lett, mert az (is) volt. Az idő mégiscsak fátum.

Persze a Philosophus ismer olyan kort is, amelyben az átvétel nélküli Idő volt (valaha) az úr: az idő mindenhatóságának és differenciálatlanságának éráját.⁴

És ismeri a Philosophus azt az érá is, melyet Uranosz Kronosz általi megcsonkítása nyit meg: a pillanat szoborszerű megmerevítésének végtelen térfogatú éráját. Azt, melyen már mit sem segít a zeuszi tett: Kronosznak, a Görbeeszűnek a természetellenes legyűrése. Eme éra Uranosz megcsonkítása folytán az egyediség cellájának a levegőjévé válik. Azzá, melyben az Enyészet egyedisége tenyészik. Mindez azért, mert a megcsonkítás rítusával egyetemben Kronosz „az idő tudatából kiölte a jelenlét tudatát, az értékadó vágyat, a teremtő erőbe vetett hitet”. Mindez azért, mert Kronosz „úrrá tette a mát a világ fölött”⁵.

Mihelyst Hermész Kronoszt mint megismerendő tárgyat, id est, mint objektumot szemléli, szerepe tulajdonképpen a „*Philosophus*” – azaz a tiszta, origóbeli *szubjektum* – hatáskörével esik egybe. Ebben az esetben – a megismerés nagy pillanatában – Kronosz épp a „*philosophiával*”, a reflexió termékével esik egybe. Hogy miről gondolkozik a Philosophus in sensu largo a teremtés kozmikus pillanatában? Az objektumról, az örök tárgyról, mely azért van, mert gondolták, hogy legyen. A szubjektum – amely egyelőre semmi – a létezést gondolva létrehozza a létezést. A Philosophus ezenmódúlag megteremti a *philosophiát*, a tárgyat, a külsőt és Kronoszt. Kronosz pedig abban a pillanatban azonosul a *philosophiával*, midőn az alkotás aktusa – a szubjektum objektumra való irányulása – úgy mond „elejét veszi”. *A philosophia az idő maga lett.* S az Idő vegytiszta *philosophia*. Kronosz – a *philosophia* – ezennel Hermésztől – a Philosophustól –

determinált, mert (mint mondja Spinoza egyik levelében) nem az akarás függ az akarattól, hanem az akarástól az akarat.

Mindazonáltal Hermész nem viselkedik tirannoszként Kronossal szemben. Mindazonáltal Hermész leképezi Kronoszt. A létezés átvétele – Hermész – magától értetődően is magába öleli. A létezés kegyelméből – a szükségszerűségéből – kifolyólag? Korántsem. Hanem Hermész „kegyelméből” – a véletlenből – adódóan.

2. Az átadás-átvételben megbújó *tett* valójában épp az ellenpólusa a minden emberségéből kiforgatott Kronosznak. A *tett* az emberi logosz – a Philosophus-Hermész – letéteményese. Ugyanegy *értelem* hajtja végre Kronosz rehabilitálását és Kronosz megcsönkítését. *Hisz Zeusz-Kronidész értelme* lényegében *Hermész*, a Philosophus *értelme: a bölcsesség tettben való szintetizálásának rezonja.*⁶

Ennek szellemében az *átvétel* mint funkció minden időre alapozó rendszer alapszerkezete lesz. A forma Kronosz javára játszik. A szubsztancia viszont a Hermészére. S vajon mennyiben áll az a spinozai sarkétel, miszerint a szubsztanciális forma merő képtelenség?...

Az egyensúly – a hellászi harmónia – ezennel megszületett. Kronoszt Hermész egyensúlyozza. Ámde rövid ideig. Kronosznak nem felel meg a demokratikus kiegyenlítés. Neki hegemonia kell, s ennek érdekében harcba veti véghelyzetekre tartogatott csodafegyverét: a túlvilág nélküli *halált*. Minden efelé tart, *memento ergo mori* örömben és búban egyaránt. Hisz az érzelmeket *par excellence* ki lehet játszani ennek az ügynek. „Hát nem látod, a természet milyen éltet ígért nekünk, midőn úgy rendelte, hogy az újszülött csecsemő hangja a sírás legyen?”⁷ „Nemde a születésnek már előcsarnokában sír a csecsemő, fájdalommal kezdvén meg életét?”⁸

Khioszi Prodikosztól, a szofistától való átvétel nem véletlen Senecánál. Nem csupáncsak a megtestesült átvétel fizetetlen és lepénzelt prókátorára – a kordovai

Bölcsre (Averroes) – vall e passzus. Nemcsak a mundus vult decipi, rajta hát, decipiatur iskolapéldájára utal. Hanem a halál etikai befolyásának kreszcendójára elsősorban.

Seneca az ellene emelt kifogások⁹ ellenére sem téved, midőn a kereszténység felé leadott haláltánc-jelzéseket fölerősíti. A kereszténység majd az örökkévalósággal tromfol a nagy polcra fölültetett Kaszásnak. Meg a *theatrum mundi*val.

3. Vajon a *theatrum mundi* nem a törzs legfontosabb *idóluma*-e – folytatódik az egyházatyák „logikus” korának letűntével a kételkedő párharc. Hisz ha úgy áll a dolog, hogy a színház Nézőjével – Hermésszel – végleg leszámolhatunk, akkor sutba dobhatunk mindenféle morálfilozófiát, s a gyakorlat elméleti szabályokba kötött arzenálját ócskavas gyanánt elárverezhetjük a legelső renaissance-ban. Kronosz győzedelmeskedett Hermész felett, s ezenképpen minden *lesz* előtt csak egyvalami áll: az örök és szellőzetlen *van* mocsara. No de: vajon?

„Ha a bizonyítások szükségesek, akkor szükségesek az alapelvek is.”¹⁰

„Ámde alapelveink tulajdonképpen azt határozzák meg: mi az igazságos és mi az erkölcsös.”¹¹

Önként értetődik, hogy a morál javára bekövetkezett ilymértű páforgulás a *theatrum mundi* igazára adja a voksát. Avagy a Hermészére, ha úgy tetszik. Sőt. Egyfajta Kronosz felé való közelítést is tetten érhetünk: Seneca a morális *tett* határait a törvényszerűség törvényes kivételéig csiszolja: „...nincs olyan erkölcsi tett, melyet akaratunk ellenére vagy kényszerítetten követünk el. Minden erkölcsi tett akaratlagos”¹² – szögezi ki Seneca a keresztény etika kérlelhetetlenségének kapujára.

Mindennek ellenére eme akaratlagos erkölcsi tett szükségszerű, avagy véletlenszerű?

A philosophia megkerüli a választ.

A jónak-rossznak az akarat képezi ugyan a tettleges fundamentumát, az áhítatos erénynek viszont a mér-séklés.¹³

S emiatt eljutottunk addig a pontig, hol Kronosz és Hermész a hésziodoszian harmonikus aranyérában megkülönböztethetetlenül összemosódik. A kereszténység a halál jelszavára örökélettel replikázva visszaállítja ama elveszett paradicsomot, melyet kereszttel a mellén hiába keresett a Közel-Keleten az európai középkor.

Ám e nagyon mélynek tetsző vákuumban – az egyensúly nagyon-nagyon mély mozgásának csöndjében – már moco-rog a szintézisbe időzített tézis: a *va-lamin túl* lévő diszharmónia. „Minden erény mivolta a kiegyensúlyozottságban áll. A kiegyensúlyozottság pedig egyfajta határt föltételez.”¹⁴

4. Az etika hegemonikón.
A retorika kenyér, a dialektika ököl.¹⁵
És: Szókratész nem EMBER (I);
Szókratész *ember* (II);
————— tehát
Szókratész nem Szókratész (III)
(I. a *szoikusok*)
Továbbá: Si *A* est, *B* est (1)
Atqui *A* est (2)
————— ergo
Est igitur *B* (3) (I. *Boethius*)

Az etika semmit sem bizonyít.

Az etika *állít*. *A* lehetőséget mint döntetlent exponálja. Szókratész azért nem Szókratész a sztoá szerint, mert egyrészt Szókratész ember, másrészt mert Szókratész ember. S mindez bizonyítatlanul áll előttünk (*Si A est, B est / Atqui A est / / Est igitur B*), hisz egy „ha”-val palackba zárható Párizs.

Az etika nem vezet le, mert nem vezethet le semmit. Hisz mihelyest észokok vezérletére bízná magát, már nem etika lenne, de logika és filozófia.

Az etika csak mint adottat mutathatja be magát, s amennyiben ezt a tilalmat áthágja, önmagát szünteti meg, akarva, nem akarva.

A „határokon” túl tehát bizonyítás nélküli állítás található. Hermész nélküli Kronosz és időtlen átvétel: természetlen *hegemonikón*.¹⁶

5. „Az istenség [...] benned van. Nincs istenségtől idegen erényes ember.”¹⁷

A *benső* oltárra emelésével Philosophus-Hermész megteremti azokat a kedvező föltételeket, amelyek egy introverzióra alapozó erkölcsi rendszer hatalomátvétele számára előkészítik a tartalomdús talajt. „[...] a lélek nem bízhatja rá magát másra, mint önmagára.”¹⁸ Avagy kicsoda, ha nem az emberi lélek annak tudója: mi van az emberi lélekben?

Ám valóban kevésen múlik, hogy a lelkiismeretre való keresztény építés nem válik az univerzális enyészet – Kronosz – prédájává. De szerencsére az időbeni függőség közel áll ahhoz, ami mindennek ismeretelméleti alapja: a *mássághoz* – azaz Hermészhez.

S megint kísért az egyensúly, ezennel a nihil köntöében: „[...] tanácsaink a dolgokhoz idomulnak, a dolgok pediglen változnak, sőt, szét is hullanak [...]”¹⁹.

A gyakorlati morálfilozófia lelkiismeretének impulzusaira hallgat.

„A filozófia kontemplatív és aktív: szemlél és cselekszik.”²⁰

„Az élet pedig harc.”²¹ Erkölcs és világ, Hermész és Kronosz között. S „az ember [...] csupáncsak amiatt méltó a dicséretre, ami az övé”. Ez pedig édeskevés. Bár a lelkiismeret egyfajta pszeudodivinitás-szerepre tett szert, a morális cselekvés középpontjában mégis a *dubito* áll, mely csak néhány kivételes alkalommal esik szinkronba a lelkiismerettel. Az ember magáénak mondhatja öntudatát, melyet néhol lelkiismeretnek nevez, néhol léleknek, néhol meg a Szentlélek képében Istennek. És magiáénak mondhatja a rációt, az ész-eszközt, a gondolatot, a dubitót, A harcért nincs nagykereszt, se bojt, se hadisegély: a harc „ingyért” van, hitelből és segedelemből.

Módszerében az erkölcs az *átvételre* összpontosít. Az átvétel mássága – Hermész – biztosítja az erkölcs állandóságát is: a *nyitott örökkévalóságot*. Mindez a *tett*

által. Mivelhogy az átvétel maga is a tett talajában gyökerezik. A tett pedig, mint láttuk, az etika humuszában. És a tett nem más, mint Kronosz.

A létezésből a lehetőségig érkezünk.

Ab esse ad posse. *Hermésztől Kronoszig.*

Hogy min jártuk meg eme utat?

Az átvétel mitológiai járművén: a morál Illés-sze-kerén.